

З а з и в.

(Із циклю оповідань „Невидиме Світло“.)

Ісусе мій, справедливо належиться
Тобі любов моя, бо покажеш мені палицю
тростинову, корону тернову, три гвозді й
копіє загострене, що Твій бік пробило.

О, Ісусе солодкий, тепер величатиму
Тебе піснями.

Одного дня, коли слуга Паркер поклав на стіл пополудневу пошту, завважав я лист, адресований до мого господаря, а почерк адреси виразно зраджував, що писала той лист тремтяча стареча рука.

В чверть години потім увійшов я до їдальні й побачив той лист, уже розпечатаний, в руках священника. Гарне обличчя старця ясніло в своїй дитинній світлості ще більш чаруючою радістю, ніж звичайно.

— Маю вістку від свого найстаршого друга — сказав, показуючи лист. — Від кількох місяців не мав я від нього ні одного листа. А знаємося від найраньшої молодости.

В часі обіду заедно вертав до спогадів про свого приятеля й раз-у-раз висловлював утіху, яку збудив у ньому той лист.

— Вічно снуємо пляни зустрічі, але ніколи не вдається нам здійснити їх. Обидва ми вже за старі. Та він без порівняння діяльніший від мене. Його життя повне добрих діл, а я — самі знаєте, який з мене хосен! Не зумів би я вже навіть завідувати парохією, а бувають дні, що заледви можу відправити Службу Божу в своїй капличці.

— А ваш приятель, отче, ще сповняє свої обовязки?

— Ах, ви певно гадаєте, що і він є священником! Ні, зовсім ні. Він по званню банковий урядовець, а щойно недавно пішов на відпочинок і поселився на селі, де — як пише — проймає його одна думка: приготувитися на смерть. Однак не занехав добрих учинків. Саме в листі повно відомостей про то село й сільських жителів, а особливо про якогось незвичайного чоловіка, що його мій приятель пізнав у сільській читальні (яку мій друг сам заложив). Окрім того радиться зі мною про свої нові фундації й інші добродійні заміри.

— Вельми рідко трапляються такі одиниці між банковими урядовцями — замітив я.

Ця людина є совершенно добра — підхопив священник — і то від давних, давних літ. Важко вам буде уявити собі, скільки добра вчинив він убогим Лондону. Через двадцятькілька літ жертвував він два-три дні в тижні на відвідування хорих, або на інші обовязки християнського милосердя.

Я саме хотів запитати, чи той приятель священника не завдячує своєї шляхотности саме благородному впливови мого господаря, та він випередив мене.

— Найдивніше в цій справі — заговорив він, ніби відгадуючи мої думки — те, що мого приятеля закликала до такого життя якась сила незвичайним способом. Я не вимовив вам його прізвища, правда? Отже можу розказати вам про нього докладніше, не допускаючися при цьому недискреції. Чи тільки хочете послухати?

Коли почув моє запевнення, що я завсіди слухаю його оповідань з якнайбільшим зацікавленням, священник промовив:

— Отже гаразд. По обіді йдемо в город на каву і там почувете цю історію.

Коли ми по хвилі сиділи в городі, у тіни високого муру, а перед нами, на ніжному блакиті небес, рисувалися темні силуети смерекових доріжок, старий духовник почав:

Події, про які мова, взяті потрохи з оповідань мого приятеля, а трохи з його листів. Я записав собі колись навіть чергування випадків з потрібними іменами й датами, та нині мусів би я довго дошукуватися того записника. Зрештою дуже добре памятаю цілу історію і можу докладно описати важніші її випадки.

Найперше мушу вам сказати, що перед якими пятьдесяти роками мій приятель, маючи тоді вже тридцять літ, став головою банкового дому в заступстві свого батька, і, розуміється, був дуже зайнятий обов'язками свого звання. Банк був старий і мав велику кількість деяких справ. Мій приятель не займався тоді більше нічим і навпаки — нарікав нераз, що не стає йому часу допильнувати всіх справ і відповідно рядити ними. Тоді саме стався перший особливий випадок.

Раз, осінню, десь між четвертою й п'ятою пополудні, мій приятель вертався додому омнібусом. Забавлявся обсервацією вуличного руху і ненадібно запримітив на хіднику скромно одітого чоловіка, що намірився перейти на протилежний бік улиці. Та коли пустився йти, на самій середині мусів затриматися через омнібус, в якому їхав мій приятель, — а тут нагло в другому напрямку надіхав повіз. Мій приятель в першій хвилині налякався, що того чоловіка переїдуть, а той і собі запримітив небезпеку, й боячись упасти під коні, кинувся вперед, одначе так нещасливо, що попав ногами під колеса омнібусу.

Щось хруснуло, хтось крикнув жахливо, — мій приятель, проїнятий до глибини тим нещастям, перехилився, щоби побачити, що сталося з нещасливим. Колеса роздусили йому стопи, але нещасний стояв ще хвилину й нарешті упав цілим тягарем на землю. Мій приятель кинувся на ратунок, але його перебігли другі, тож завернув до омнібусу й поїхав далі.

Одначе той жахливий вид вплився в його пам'ять так глибоко, що вражав його, як фізичний біль. Не міг забути виразу терпіння, що тоді на якусь хвилину запанував на обличчі незнайомого, та передусім його уява раз-у-раз ставила йому перед очі виразний образ обезображених кровавих стіп.

Памятаю, що в яких півтора тижнів пізніше він докладно описав мені в довгому листі цілу ту подію, яку я передав вам кількома словами.

Літом слідуючого року мій приятель поїхав одної суботи пополудні до Кеннігтон на велику партію ситківки, бо дуже любив цю гру. До Уестмінстеру доїхав підземною залізничною і думав перейти пішки міст, щоби потім рішитися, чим поїде далше, до ціли своєї дороги.

Коли проходив біля сходів лічниці св. Томи, завважав жебрака, що сидів між сходами й муром. Коло старця стояло мале біле песеня. Лице вбогого було заслонене до половини якоюсь перевязкою, але особливу увагу звертали на себе його обандажовані руки. Спочивали вони рівно на колінах і посередині одної й другої долоні видніла на полотні темна пляма, гейби перевязка закривала дві кроваві рани.

Мій приятель, ніби прикований тим видом, довго приглядався покрівавленим рукам, мимо відрази, яку почував. Потім наймив дорожку й поїхав до Кеннігтону.

Одначе через цілий вечір не міг забути тих рук. Спогад про них турбував його нерви, бо не тільки, що самі ставали йому перед очима, але ще й спроваджували з собою відновлений вид осіннього випадку: кроваві стопи.

Цілу ніч не міг спати. Відчинив вікна навстіж, бо думав що з повітрям і сон прийде в хату... Та не заснув. Тільки бачив, ніби у якимсь полусні, людину з роздавленими стопами й пробитими долонями, і та людина з зойком звертала в небеси своє обличчя, повне розпуки.

Третій випадок стався знову осінню. Коли мій приятель був сам у своїй віллі на Парк-Стріт.

Захорувала його слуга. Не памятаю, що то саме була за хвороба, але знаю, що щось долягало їй у правому боці і то так, що стан нещасної дівчини ставав щораз більше безнадійний.

Одного ранку, коли мій приятель ішов до бюро, сказав йому лікар, який лічив дівчину, що конечна є операція.

— Га... добре! — відповів приятель. — Чи ви попередили про це хору?

— Ні — сказав лікар. — Я хотів з тим найперше удатися до вас. Бо чую, що хора не має ніякої рідні, отже нема кому нею заопікуватися.

— А чи операція небезпечна?

— Зовсім ні. Простий розріз на правому боці.

— То добре. Звольте зайти разом зі мною до хорої — сказав мій приятель.

Застали хору зовсім притомну й при розумі. Радо згодилася на операцію і це призначено на вечір.

Цілий день переслідував мого приятеля образ малої кімнатки на піддашу його дому і дівчини, що лежить там і очікує операції. Мимохіть уявляв собі, як вона бідна буде почуватися по операції з перевязаною раною в правому боці.

Коли досить пізно вечером прийшов додому, лікар привитав його радісною вісткою:

— Все пішло якнайкраще. Я певний, що хора зовсім ви-
здоровіє.

І коли по якій годині мій приятель сидів сам при вечері з папіроскою, та дав волю гадкам, вернулися до нього образи попередніх випадків.

У несповна одним році був свідком трьох випадків, що, хоч не мали для нього безпосереднього значіння, все ж таки кожний з них зворушили його до дна душі. Говорив мені пізніше, що вже тоді почав застановлятися, чи під тою чергою випадків не криється якась надприродна ціль, — не міг лише зрозуміти, яка.

В який місяць потім отримав я від нього з села письмо, в якому описав мені четвертий випадок, останній етап того, що потім назвав своїм „зазивом“.

Поїхав до свого сестрінка, в село, кілька годин їзди з Лондону. Мав там гостювати від п'ятниці до понеділка. В неділю по-полудні вийшли оба на довшу прогулянку в ліс. Осінь була в повному розцвіті; дерева мерехтіли золотом і шкарлатом; галуззя вгиналося під обильним тягарем овочів у пурпурі.

Спровола йшли стежкою, зарослою травою, коли нагло почувли десь недалеко сміхи і гамір розбавленої дітвори. Негайно з гущавини вибіг малий хлопчина; заплутався в галуззю й упав на стежку. За хвилину стояв уже на ногах і сміявся голосно, однак мій приятель запримітив на його чолі червоний шрам, очевидно виритий гострим тертям. Хлопчина, все ще сміючись, діткнувся рукою свого чола.

— Що то? Мокре? — спитав здивовано. А глянувши на пальці закликав уже з плачем:

— Ах! Кров!

Десь близько озвалися голоси других дітей; хлопець побіг за ними й по хвилині все втихло.

Та коли мій приятель дивився на те зранене чоло хлопчини, стали йому перед очима три попередні випадки. І ті чотири сцени ненадійно зійшлися і зосередилися в постаті одної людини з пробитими ногами, руками, правим боком і з чолом, пораним до крові.

Під вражінням того привиду мій приятель став німий і нерухомий, так, що його сестрінок, переляканий, узяв його за руку.

— Ах... — сказав нарешті. Дуже перепрошую тебе. Може вернемося вже до хати...

Пригадую собі так, наче би це діялося вчора, ті рефлексії, що ними ділився зі мною мій приятель, коли описував своє видіння в довгому листі. Скажу тільки, що лист кінчився так само дивно, як і дуже мило для мене. Мій приятель просив, щоби я написав до якогось душпастиря, який міг би дати йому добродійну роботу в убогих дільницях Лондону.

Від тої пори не покинув уже тої милосердної праці, посвятив їй цілого себе.

